

eh = é

ck = kk (erős k)

w = v (kettős v)

stehe

zurück

wer

A jövő órákon természetesen folytatjuk a gyűjtést, míg a tábla teljessé lesz, amikor is végül rendszert teremtünk a hangok között.

Ilyen módon háromféleképpen rögzítjük meg a német hangok elsajátítását: 1. olvasás által, 2. szóírás által és 3. hangtábla készítése által.

Az írás és olvasás folytonos kölcsönhatásban kiegészítve egymást, meglepő gyorsan halad előre.

V. Alkalmazás. A hangtábla elkészítése után minden hangra keresünk megfelelő szót, s azokat akár házi munkában is a megfelelő sor végére íratjuk.

VI. Nyelvtan. Miután a beszédgyakorlatokban az ige már minden személyben előfordult, s a sok használat folytán szinte vérré vált: itt elegendő a könyvben levő ragozást elolvasatni és a ragokat megfigyeltetni. A táblára pedig ezentúl minden óra elején függőleges oszlopban a következő táblázatot íratom fel: ich—e, du—st, er—t (később er sie es—t) wir—en, ihr—et, sie—en. Egy jobb tanuló az óra előtti szünetben felírja ezt a tábla szélére s ha szükség van rá, mindjárt kéznél is van a személy és ragja.

VII. Összefoglalás. Összefoglalásul elolvasatok két-három kérdést, s feleltetek is rá. Ez nem újság, mert a gyermekek a beszédgyakorlatok folytán már jól tudnak kérdezni. Amint látjuk, az óra semmi újat nem tartalmaz, ezért minden mozzanatában az olvasás és írás gyakorlása képezze a tanulás főanyagát.

Jármai Vilmos.

Földrajz.

Franciaország.

A) Franciaország felszine, felépítése.

Tanítás a polgári fiúiskola II. osztályában.

Európa országainak részletes tárgyalása előtt, a kontinens nagyobb részeiről általános áttekintést szoktunk adni. A fent megjelölt tanítási anyagot tehát Nyugat-Európa általános, bevezető áttekintése előzi meg. Ebből főbb vonásként a következők emelkednek ki:

Ez a terület Európa nyugati, előretolt, elkeskenyedő része. Európa egyik területének sincs ilyen kedvező helyzete, különö-

sen a mai gazdasági életet és a világforgalmi utak alakulását tekintve. Felszínét lekoptatott ós hegységek és alacsony medencék uralják. Helyzetéből következik éghajlatának óceáni jellege (egyenletes hőmérsékletjárás és elegendő nedvesség), a folyók vízbősége és egyenletes járása, szerkezeti alakulásából az ásványokban, ipari nyersanyagokban való nagy gazdagsága (szén, vasérc), ennek következtében a nagyipar kedvező alakulása. Ennek függvénye a kitűnő szárazföldi és vízi közlekedő hálózat és berendezések. Az éghajlat lehetővé teszi a mezőgazdaság szép kifejlődését is, s mindezek pedig a nyugalmas polgári élet és polgári megerősödés, továbbá a biztos gazdasági alapokra helyezett politikai és gazdasági nagyhatalmak kialakulására vezettek.

I. Előkészítés. A korábbi tanulmányok tárgya volt Közép-Európa és annak összefoglalása, a fentiek szerint pedig néhány jellemző vonás Nyugat-Európa földrajzából. Ez az óraeleji *számonkérés* anyaga. Itt Közép-Európa, mint már ismert anyag, főleg az összehasonlítások szempontjából vehető tekintetbe.

*II. Bekérjük a tanulók Franciaországról szerzett tapasztalatait, melyeket az újságokból, képes mellékletekből (ki vannak állítva az intézet „Mindennapi események táblájára“), vagy hallomásból tudnak. Franciaország ma, politikai súlyával (különben művelődésével s a francia ízlés révén is), annyira az európai érdeklődés előterében áll, hogy e tekintetben bő beszámolókat kapunk a tanulóktól. A továbbiakban részletekben *tűzzük ki a célokat*, melyek a tanulók megfigyelő és gondolkodó munkájának a megindítói és vezetői lesznek :*

III. Tárgyalás. 1. Figyeljétek a térképet! *Állapítsátok meg, hol fekszik Franciaország?* Válaszok: Nyugat-Európában; Nyugat-Európa szárazföldi részén, stb. *Nézzétek meg: kedvező-e az ország helyzete?* (Különböző szempontok szerint vizsgáljuk.)

Igen, mert tengerek mellett fekszik. Melyek ezek a tengerek?

Hasonlítsátok össze Franciaországot, helyzet szempontjából Csonkamagyarországgal és Németországgal!

A tanulók ezt állapítják meg: Csonkamagyarország szárazföldi állam. Ez a körülmény közlekedés és kereskedelem szempontjából hátrányos. Emlékeztetjük a gyermekeket a „hazátlan“ magyar tengeri hajókra. Már sokkal jobb Németországnak, mert sok hatalmas tengeri kikötője van. Mégis, a nyílt óceánra csak melléktengereken és szorosokon keresztül mehet ki. Franciaország helyzete még ennél is jobb. Közvetlenül érintkezik a legforgalmasabb tengerekkel: az Atlanti-óceánnal és a Földközi-tengerrel. Mindkettő világforgalmi útvonal. (A „*kétarcú*“ Franciaország. Egyikkel erre néz, másikkal arra!)

Megállapítjuk, hogy a tengernek védelmi jelentősége is van s a tenger szomszédsága hatással van az ország éghajlatára is.

2. *Olvasd le a térképről Franciaország határait!* (A gyermekek valamennyien dolgoznak a kézitérképen, majd egy-két gyermek előadja megfigyeléseit.)

Franciaország határai északon, nyugaton . . . stb.

Következő kérdésünk az, hogy *hol vannak ennek az országnak természetes és mesterséges határai? Mi a jó határok jelentősége?*

Közös munkával megállapítják a tanulók, hogy *délen* (Pireneusok), *keleten* (Alpok), *nyugaton* (az Atlanti-óceán) igen jó természetes határok vannak. Itt keveset is változott az ország határa!

Hol történt legutóbb határváltozás? A Németországgal határos részen.

Mi ennek az oka?

A Rajnai-Palahegység és a Vogézek között nincs jó természetes határ. Ennélfogva a két nép is összekeveredett ezen a területen (német és francia), tehát a népi határ is elromlott. Ráadásul ásványi anyagokban is gazdag itt a föld, ezért egyszer az egyik, máskor pedig a másik hatalom mozdítja el a határokat.

Csak a jó természetes határ lehet állandó, amilyen Nagymagyarország határa is! A mondva-, vagy csak rajzolja csinált politikai mesterkéltnél határok felett az idő és a *nemzet ereje* végre fogja hajtani a könnyörtelen ítéletet!

3. *Hasonlítsátok össze Németország és Franciaország nagyságát!*

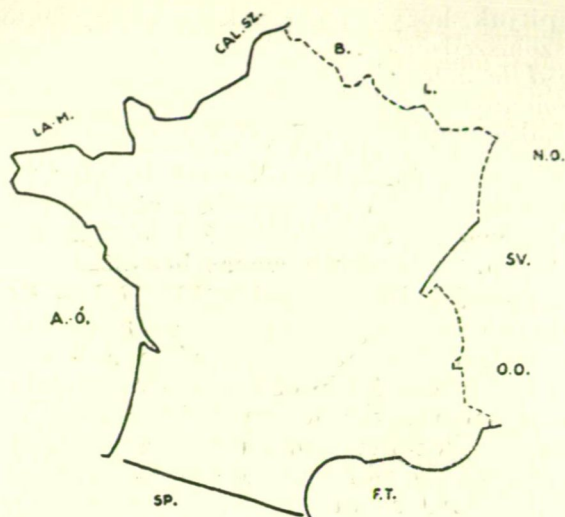
A gyermekek megállapítják, hogy Franciaország nagyobb Németországnál. Nézd meg a statisztikai táblázatot (a tankönyv függelékében) és jegyezd a táblára az ország területi kiterjedését: 550.000 km². Jegyezd fel a lakosság lélekszámát: 40 millió. Hasonlítsátok össze a németországi adatokkal: itt 470.000 km² területen több mint 60 millió lélek él. Melyik országban nagyobb a népsűrűség? Hasonlítsátok össze ezeket a számokat hazánk adataival!

Rajzoljuk le Franciaország határait s jegyezzük be a határoló tájakat, országokat. (Kezdőbetűikkel. Közös munka! L. 1. ábra.)

4. Figyeljétek meg a térképen: *milyen domborzati tájak vannak Franciaország területén?*

A válasz ez: *hegységek, medencék, alföldek.*

Hasonlítsátok össze a hegységeket magasságuk szempontjából! A gyermekek idevágó megfigyeléseikből az eddigi ismereteik alapján következtetnek: Franciaországban a) *őshegységek* (ezek alacsonyabbak, láncok nem látszanak rajtuk), b) *fiatal hegységek*, (ezek jóval magasabbak, hosszú láncokból állanak) vannak.

1. ábra.

Hol helyezkednek el a fiatal hegyek? Mindenütt az ország szélén. *Melyek azok?* Ezek már ismerősek előttünk s a tanulók könnyen leolvassák: Délen vannak a *Pireneusok*, keleten húzódnak az *Alpok*. Ismételd el, mit tudunk ezeknek a *keletkezéséről?* (Gyűrődött lánchegységek.) Valóságos védőbástyái Franciaországnak, akárcsak a Kárpátok Magyarországnak, a Magyar-Medence peremén.

Az országnak melyik részén vannak az alacsonyabb őshegységek? A gyermekek megfigyelik a térképet és beszámolnak az eredményről: az őshegységek az ország közepén, északi és nyugati részén láthatók. A következő kérdésre meg is nevezik azokat: a *Vogézek*, *Ardennek* (utóbbinak egy része), a *Központi-fennsík* (Centrál-plató) az ország nyugati, kiugró félszigetén pedig *Bretagne*. (A nevek kiejtését jól begyakoroljuk.)

Most egy szerkezeti térképet teszünk a gyermekek elé. (Iskolai atlaszokban is található.) *Melyik hegységrendszerhez tartoznak ezek az őshegységek?* Bretagne az *Armorica*-hegységrendszer tagja, a többi pedig a *Váriszkuszi* ősi hegységrendszerhez tartozik. Ez utóbbit már közelebbről ismerjük a Középnémet-hegyvidékből, illetőleg a magyarországi őshegyekből. Olyan óriási hegytömegek voltak, mint a mai büszke fiatalok (Euráziai), csakhogy az „idő vasfoga“, a *külső erők* működése (hőmérsékletváltozások, víz, jég, szél stb.) nagyon megviselték, lekoptatták őket. Ez a koptató munka ma is folyik, itt előttünk is! Mondjatok erre példát. Közvetlen tapasztalatból: a Tisza a hegyvidékről hozza le azt a törmeléket, melyet nálunk lerak.

Hasonlítsátok össze a *Központi-plató* legnagyobb magas-

ságát az Alpok és a Kárpátok legmagasabb pontjaival! Olvasatok le néhány magassági számot!

Mi jelentősége lehet annak, hogy ma már ezek a hegységek nem emelkednek nagyobb magasságra? Közösen megállapítjuk, hogy emiatt nincsen itt örök hó és nincsenek ma itt gleccserek, a folyók is kevesebb törmeléket hoznak le, mint az Alpokból. A hegyvidék nem akadályozza annyira a közlekedést. Tetejüket is a legtöbb helyen növényzet (erdőség) borítja. A letelepülést sem zárják ki annyira, mint a magas hegység.

Melyik a meredekebb és a lankásabb oldala a Központi-platónak? A Rhone-folyó völgye felé szakad le meredeken. Hogy nevezzük itt, a fent lévő magas peremét ennek a hegységnek? Cevennek! A szerkezeti térkép ebben az őshegységben vulkános területeket is mutat. Hogyan nevezzük ezt a részét? (Auvergne.)

Befejezésül tájképeket szemléltetek az Alpok vidékéről: Mont-Blanc csoport, Berni-Alpok, Monte-Rosa; továbbá a Központi-platóról, az Ardennekről és Bretagne-ról. A szemléltetésnél felhívom a figyelmet az Alpok és az őshegyek egymástól teljesen elütő jellemvonására. Bemutatom Bretagne meredek partjait (hullámverés, magas dagály) és a Centrál-platóban az Auvergne-fennsík szép vulkános kúpjait. (Olyan, mint egy igazi „hold-táj“.)

Rajzoljuk be a megkezdett vázlatunkba a megismert hegységeket. (Közösen, a térkép és a táblai rajz alapján. 2. ábra.)

Ismételd el, melyek Franciaország fiatal és őshegységei? Mutasd meg azokat a falitérképen! Mutogassa végig mindenki a kézitérképen! (Diktálás után.)

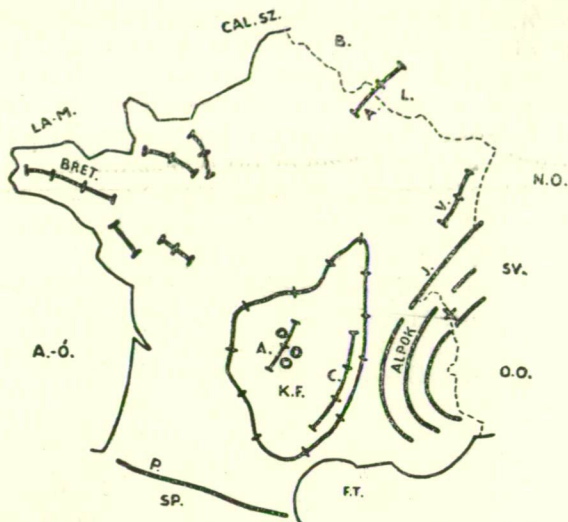
Most a következő feladatot jelöljük meg: *Keressétek meg a térképen Franciaország medencéit! Nevezd meg a medencéket!* Igen sokszor a medencén végigfolyó folyóvíztől ered a név! A Földközi-tengerre nyílik egy hosszú, árokszerű medence: a *Rhone-medence*. (Kiejtés.) Gondolkozzatok ennek a *medencének a keletkezésén!* (Legtöbb medence rokonképződésű: *süllyedés, feltöltés*.)

A régi tenger *Lyon* városig borította el ezt a medencét és legfőképp ennek a tengernek az üledékei töltötték fel. — Mi járult még hozzá a medence feltöltéséhez? Az Alpokból leereszkedő gleccserek, jégkorszaki morénák, folyók, szél.

Mi jelentősége van annak, hogy ez a medence a Földközi-tenger felé nyitott?

A tenger felől jó utat enged az ország belsejébe. Már a főninciaiak megjárták ezt az utat, amikor a Rhone, majd a Saone völgyén fel északnak, tovább a Belfort-i kapun át a Rajna völgyébe ereszkedtek s a mai Németországon keresztül jutottak el a Balti-tengerhez, — borostyánkőért. Az Alpokat ki kellett kerülniök, mert ott igen nehezen járható hágókon juthattak csak keresztül.

Mi mutatja napjainkban, ennek a medencének közlekedési jelentőségét?

2. ábra.

A völgyben épült vasúti fővonal, továbbá a delta mellett épült *Marseilles* város, az ország legjelentősebb földközitengeri kikötője.

A másik medence az ország délnyugati részén, a *Garonne-medencéje*. Régi nevén Aquitánia. Ez is nyitott a tenger felé, jelentősége hasonló. Utvonalai *Bordeaux*-nál találkoznak, a Garonne tölcserőrkolata előtt. A torkolat neve: Gironde. Mondjatek valamit a medence keletkezéséről! Tengeri és folyami feltöltés. Figyeljétek meg a Pireneusok északi lejtőjét!

Kitűnően látszik ott egy hatalmas, legyezőalakú *törmelék-kúp*. Hogy keletkezett ez? A tanulók megállapítják, hogy a Pireneusokról szállították le ezt a törmelékét a folyók. A szépen látszó sugaras bevágódásokat is a folyók csinálták. A törmelék-ből bőven jutott a medence mélyebb részeibe is.

A másik oldalról (nyugaton) a tenger töltögeti ezt a medencét. Ennek az eredménye is látszik a térképen. A tenger itt *turzásokat* épített és maga-magától rekesztette el a tavakat. (Hol találkoztunk ennek az ellenkezőjével? Hollandia partjain a tenger *áttörte* a homokgátakat. Így keletkezett a *Zuider-Zee*.)

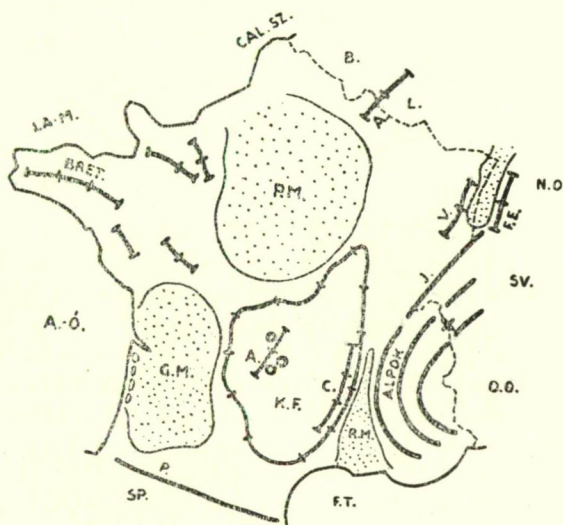
A medence a tenger közelében alacsony, tavaktól, mocsaraktól tarkított és homokbuckáktól hullámos. Honnan származik ez a homok? A nyugati szél fújja ki a tenger turzásaiból. A juhásztorok itt falábakon járnak, hogy a hullámos térszínen valamivel messzebbre láthassanak. Olvassd le a térképről ennek

a vidéknek a nevét: *Landes*. Szemléltetjük a táj képét.

A harmadik medencét a fővárosról nevezték el: *Párisi-medence*. Mutasd meg a falitérképen! Több, mindig kisebbedő tenger hagyta itt az üledékét. Ha egymásba rakunk néhány, fokozatosan kisebbedő *tányért*, a tányérok pereme lépcsőszerű kiemelkedéseket alkot. A térképen, különösen keleten és délkeleten jól láthatók ezek a *földlépcsők*. Mutassátok meg. Építsetek egymásra ilyen kisebbedő rétegeket a homokasztalon. (Képet szemléltetek a földlépcsőkről. Ezeket ott *kueszták*-nak nevezik.)

A negyedik medence már ismeretes Németországból: *Felső-rajnai-medence*. Melyik része tartozik Franciaországhoz? Hogyan keletkezett?

Rajzoljuk be a vázlatunkba Franciaország medencéit is! (L. 3. ábra.)

3. ábra.

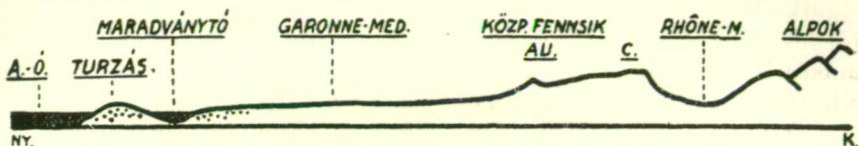
Mi a különbség a franciaországi nagy medencék és a Nagy-Alföld között? Azok mind nyíltak, a tengerre néznek, ez pedig zárt. Azok legalacsonyabb része a tenger partvonala, ezé pedig a Duna-völgye.

Mi a medencék jelentősége az ember szempontjából?

Közösen megállapítjuk, hogy az ember itt tud letelepedni és jól termelni. Itt keletkeztek a nagy városok s itt vannak a jól megművelhető földek. A medencékben sűrűbb és gazdagabb a lakosság, mint a hegyvidéken, mert azok az ember életének igazi színterei. (A néprajzi térképek a hegyvidéken lakatlan foltokat mutatnak.)

Mutassuk végig mégegyszer a térképen a megismert medencéket.

Szerkesszék meg Franciaország domborzatának K-Ny-i irányú keresztmetszetét a 45. szél. kör mentén. (Ezt már a tanulók maguk oldhatják meg a falitáblán. Ha nincs rá idő, házi-feladatképpen adható. Ilyen feladattal már eddig is találkoztak, ezért semmi nehézséget nem okoz. L. 4. ábra.)

4. ábra.

Összefoglalás, begyakorlás. Ennek folyamán jól begyakoroljuk a térképen való tájékozódást, a neveket, azok kiejtését, stb. Másik szempontunk a más tájakkal való összehasonlítás, különösen azokkal, melyek más jellemvonásúak. (Pl. az Alpokkal.) Összehasonlításokat teszünk hazánk és Franciaország felszíne között. Végül a jellemző képeket vetítógéppel megnagyítva bemutatjuk s néhány rájuk vonatkozó kérdéssel szintén hozzájárulunk az újabb ismeretek megerősítéséhez.

Udvarhelyi Károly

Mennyiségtan.

A tőke kiszámítása következtetéssel.

(Két tanítási óra a polgári fiúiskola III. osztályában.)

Az 1. óra célja, hogy a tanulók megismerjék a tőke meghatározásának módját, és ezt néhány példán begyakorolják. A 2. órán példák önálló megoldásával számot adnak arról, hogy mennyire sajátították el az előző órán tanult anyagot.

1. óra.

I. Kapcsoló ismételés.

Mennyi 376 P 1 évi 1%-os kamata? (3.76 P.) Hogyan kapjuk ebből az évi 7%-os kamatot? Hogyan számítok ki az 1 évi 100%-os kamatot? Mennyi 376 P 1 évi 100%-os kamata? 496 P-nek mennyi? 75.35 P-nek? Mivel egyenlő tehát bármely tőkének 1 évi 100%-os kamata? (Magával a tőkével.)

II. A probléma felvetése és megoldása.

Valaki 3 óra 6%-os kamat fejében 18 P kamatot kapott. Mekkora tőke után kapta a kamatot?

Mit ismerünk ebben a példában? (Az időt, a kamatlábat és a kamatot.) Mi ismeretlen? Mi tehát a feladatunk? (A tőkét